

Qafqaz İslam Ordusunun komandanı Nuru Paşa

Bəhs olunan dövrə re-gionda ziddiyyətli proseslər iz-lənirdi. 1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Xalq Cümhu-riyyəti (AXC) elan olunan vaxtda da Bakı yad əllərdə - erməni-bolşevik birləşmələrinin nə-zarətində idi. Elə bu səbəbdən də AXC respublikamıza idarəçiliyi Gəncədən həyata keçirmək mə-cburiyyətində qalmışdı. Şaumyanın rəhbərlik etdiyi Bakı Xalq Komis-sarları Sovetinin qarşıya qoyduğu əsas məqsədlərdən biri isə yaxın perspektivdə Bakının milli tərkibi-ni ermənilərin xeyrinə dəyişmək, daha sonra isə Azərbaycandan ayıraraq ona muxtariyyət statusu qazandırmaq idi.

Digər imperialist güc mərkəz-ləri də Bakıda özlərinin çirkin niyyətlərini reallaşdırmaqdan ötrü əlverişli məqam gözləyirdilər. Bütün bu kimi amillər doğma şəhəri-mizin mümkün qədər tez bir za-manda erməni-bolşevik işğalından azad edilməsini həyati zərurətə çevirmişdi.

Bakıya doğru hərəkət edən Qafqaz İslam Ordusunun əsgərləri iyulun 29-da və 30-da artıq Bi-biheybət və Xırdalan istiqamətinə gəlib çatmışdılar. Milli qüvvələrdə böyük ruh yüksəkliyi var idi. Qafqaz İslam Ordusu qarşı tərəfə döyüşsüz təslim olmaqla bağlı müraciət etdi. Bakı sovetinin rəhbərliyinə bildirildi ki, şəhər dö-yüşsüz təslim ediləcəyi təqdirdə ermənilərin oradan istədikləri yerə çıxıb getmələrinə şərait yaradılacaq. Erməni-bolşevik qüvvə-ləri belə bir humanist təklifə müsbət cavab vermədilər. Qafqaz İslam Ordusu hissələri Bakı uğ-runda döyüşlərdə düşmənin mü-qavimətini qırdı. S.Şaumyan ha-kimiyyətdən əl çəkdiyini elan et-di. Avqustun 1-də yeni hökumət - “Sentrokaspi” diktaturasının yara-dıldığı elan edildi. Bu hökumətin eser, menşevik və ermənilər tərə-

100 sayılı əmr!

Dünyaya Türk qardaşlığı nümunəsi

Bakının bolşevik-daşnak işğalından azad edilməsindən 107 il ötür

Bu gün əlçatmaz zirvədə olan Azərbaycan -Türkiyə dost-luğu tarix boyunca ağır sınaqlar-dan çıxaraq bərkilib və sarsıl-maz hala gəlib. Belə çətin, lakin dostluğumuz, qardaşlığımız üçün son dərəcə ibrətamiz nü-munə sayılan sınaqlardan birini 107 il bundan əvvəl - 1918-ci ilin 15 sentyabrında yaşamışıq.

Söhbət həmin tarixdə Nuru paşanın rəhbərlik etdiyi Qafqaz İslam Ordusu tərəfindən Bakı-nın daşnak-bolşevik əsarətindən qurtulmasından gedir. Bu gün doğma, əziz şəhərimiz qədimli-yin və müasirliyin unikal har-moniyasından yaranan təkrarsız gözəlliyi ilə bütün dünya azər-baycanlılarının qürur mənbəyi-

qarşısını nə Transqafqaz Komis-sarlığı, nə də Transqafqaz Seymi ala bilmədi.

Həmin ərəfədə Azərbay-can Xalq Cümhuriyyətinin dövlətin müstəqilliyini müda-fə etməyə, xalqı qorumağa qadir milli hərbi qüvvələri hə-lə tam formalaşmamışdı. Yenicə qazanılan müstəqilliyimizin itiril-məsi təhlükəsi tam real idi. Belə çətin dönmədə 1918-ci il iyunun 4-də Batumda Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ilə imzalanmış mü-qaviləyə əsasən Osmanlı dövləti Azərbaycana yardım etməyi öz üzərinə götürdü. Daşnak-bolşevik hücumlarının son dərəcə kəskin-ləşdiyi bir şəraitdə Osmanlının hərbi naziri Ənvər paşa qardaşı Nuru paşanın komandanlığı ilə Azərbaycana hərbi qüvvələr göndərdi. Beləliklə, Azərbaycanın milli hərbi qüvvələri də daxil ol-maqla Qafqaz İslam Ordusu yara-dıldı.

Qafqaz İslam Ordusunun Bakıya yürüşü

Bakı da azadlığına qovuşdu

findən təşkil edildiyi bildirilsə də, əsas hakimiyyət daşnaksütyun partiyasının əlində idi.

Sentyabrın 14-də axşam saat 20:30-da Qafqaz İslam Ordusu-nun komandanı Nuru paşa Bakı şəhərinə hücumu başa çatdırmaq üçün 100 sayılı əmri imzaladı. Ba-kı üzərinə hücumu uğurla başa çatdırmaq üçün Qafqaz İslam Or-

dusunun əsgər və zabitlərinin sa-yı 14 minə çatdırıldı.

Bakı uğrunda həlledici döyüş-lər sentyabrın 15-də şəhər saatla-rında başladı. Qafqaz İslam Ordu-su bir neçə saat davam edən dö-yüşlərdən sonra düşməni təslim olmağa məcbur etdi. “Sentrokas-pi” rəhbərliyi məğlubiyyətini eti-raf edərək ağ bayraq qaldırdı.

Xilaskarlıq missiyası Gəncədən başladı

1918-ci il mayın 9-da Təbri-zə, on bir gün sonra isə Araz ça-yına çatan Nuru paşa mayın 25-də Gəncəyə gəldi və onun rəh-bərlik etdiyi Qafqaz İslam Ordusu Azərbaycanda xilaskarlıq missi-yasına buradan başladı. Bəhs olu-nan dövrdə Gəncədə vəziyyət ağır idi. Erməni-bolşevik qruplaş-ması Bakı kimi, Gəncəni də ta-mamilə öz nəzarəti altına keçir-mək istəyirdi. Açıq demək lazım-dır ki, Qafqaz İslam Ordusu ol-masaydı, AXC Gəncədə öz fəa-liyyətini təşkil edə bilməyəcəkdə. Qeyd edək ki, Nuru paşanın ko-mandan təyin olunduğu Qafqaz İslam Ordusu beş minlik əlahiddə Azərbaycan hərbi korpusu, beşin-ci, doqquzuncu və on beşinci Çə-naqqala alaylarının bazasında ya-radılmışdı.

dir. Bu şəhər Şərqdə Günəş ki-mi parlayan müstəqil Azərbay-can dövlətinin paytaxtıdır. An-caq tarixi də unuda bilmərik. Tam əminliklə demək mümkün-

dür ki, zamanında bəhs etdiyi-miz hadisələr baş verməsə idi, gələcək nəsillərə Bakını Azər-baycanın paytaxtı kimi görmək xoşbəxtliyi nəsb olmayacaqdı.

gözlənilən təhlükənin qarşısı alındı.

Daşnak-bolşevik qüvvələri-nin Gəncədə məğlubiyyətə uğra-ması və AXC-nin buradakı fəa-liyyəti Şaumyan başda olmaqla Bakı xalq komissarları sovetinin rəhbərliyini hiddətləndirdi. Bakı xalq komissarları soveti tərəfin-dən AXC-nin və Qafqaz İslam Ordusunun fəaliyyətinə son qoy-maq üçün xüsusi plan hazırlan-mışdı. Elə bu məqsədlə də 1918-ci il iyunun 4-də 20 minlik Bakı soveti qüvvələri hərbi və dəniz işləri üzrə komissar Korqanovun əmri ilə Hacıqabuldan qərb isti-qamətində hücumla başladı. Qaf-qaz İslam Ordusu düşmən qüvvə-lərini Qaraməryəm ətrafında qar-şıladı.

Düşmən qüvvələri ilk dəfə məğlubiyyətin acısını Göyçayda iyunun 27-də yaşadılar. Qafqaz İslam Ordusu düşmən qüvvələri-nə sarsıdıcı zərbələr vurdu. Göy-çayda aparılan uğurlu əməliyyat-lardan sonra Qafqaz İslam Ordusu müdafiə taktikasını hücumla əvəzlədi və düşmən tərəf zəbt et-diği ərazilərdən geriye sıxışdırıl-dı. Ağsu, Kürdəmir düşməndən təmizləndi. İyulun 20-də Şamaxı Qafqaz İslam Ordusunun nəzarə-tinə keçdi.

bəyə başladı. Müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə aparılan 44 günlük müharibə ərazi bütöv-lüyümüzün hərbi-siyasi yolla azad edilməsi ilə nəticələndi. Və-tən müharibəsində də Türkiyə Azərbaycanla həmrəylik nümayiş etdirdi. Müharibənin ilk saatların-dan Türkiyə iqtidarının respubli-kamıza mədəni-siyasi dəstək ver-məsi, yanımızda olduqlarını bil-dirməsi bizim gücümüzə güc qat-dı və biz tarixi zəfərimizə imza atdıq. Türk qardaşlığı budur - hər zaman, çətin günlərdə də, xoş günlərdə də bir yerdə olmaq!

Mübariz ABDULLAYEV

15 sentyabr 1918-ci il. Qafqaz İslam Ordusu Bakı küçələrində

Tarix təkrarlanır

Dünya 107 il bundan əvvəl Gəncədə, Bakıda və digər ərazi-lərimizdə sarsılmaz Türk qardaş-lığına şahidlik etmişdi. O dövrdə möhz Osmanlı Türkiyəsinin də-s-təyi ilə müstəqil dövlətimiz təcə-vüzdən qorundu, şəhərlərimiz, o cümlədən də paytaxtımız erməni-bolşevik işğalından azad edildi.

Tale elə gətirdi ki, biz XX

yüzlükdə - ötən əsrin doxsanınıcı illərinin əvvəllərində ikinci dəfə müstəqilliyə qovuşanda yenidən güc mərkəzlərinin məkrli planla-rına tuş gəldik. Həmin mərkəzlə-rin əlində alət olan Ermənistan respublikamızın ərazilərinin 20 faizini işğal altına aldı. Azər-bay-can xalqı və dövləti təxminən otuz il ərzində işğal faktı ilə bar-ışmadı və 2020-ci il sentyabrın 27-də düşmənin növbəti tərxi-batına cavab olaraq ədalətli mühar-